

Ванда Вишківська, кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Оксана Голікова, кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Харківського національного технічного університету "ХПІ"
Вікторія Мирошніченко, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Харківського національного технічного університету "ХПІ"

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті здійснено теоретичний аналіз понять "компетенції" та "компетентності", які складають основу компетентнісного підходу як концептуальної основи професійної підготовки. Проаналізовано процес професійного самовдосконалення фахівця, який відбувається шляхом удосконалення професійного мислення, професійної діяльності, професійної спеціалізації, професійного тайм-менеджменту, професійного новаторства, професійно-особистісних якостей, змінюючи при цьому вектор розвитку фахівця від оволодіння знаннями до осмисленого особистісного зростання у позиції активного суб'єкта професійної діяльності, в якій реалізуються його творчий потенціал та здібності.

Ключові слова: компетенції; компетентність; компетентнісний підхід; професійне самовдосконалення; професійне мислення; професійний тайм-менеджмент; професійна самоефективність.

Літ. 16.

Vanda Vyshkivska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
Oksana Golikova, Ph.D. (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of the Business Foreign Language and Translation Department
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
Victoriia Myroshnychenko, Ph.D. (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of the Business Foreign Language and Translation Department
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT OF A SPECIALIST IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The article carries out a theoretical analysis of the concepts of "competence" and "competencies", which form the basis of the competence approach as the conceptual basis of the professional training of the future specialist, focused on the development of a system complex of consciousness, skills, content orientations, adaptive capabilities, experience and methods of transformative activity aimed at obtaining a specific product. It is specified that competence, as a set of certain knowledge, abilities, skills, experience, values, attitudes acquired during training, is an essential feature of competence.

The process of professional self-improvement of a specialist as a specific type of professional activity, as a means of improving professional competence, has been updated. Professional self-improvement is interpreted as a conscious, purposeful process of increasing the level of one's professional competence and developing professionally significant qualities in accordance with external social requirements, conditions of professional activity and personal development program.

It is theoretically substantiated that the professional self-improvement of a specialist takes place by improving professional thinking, professional activity, professional specialization, professional time management, professional innovation, professional and personal qualities, while changing the vector of the specialist's development from mastering knowledge to meaningful personal growth in the position of an active sub object of professional activity in which his creative potential and abilities are realized.

It is claimed that the successful development of a specialist's self-improvement is based on professional self-efficacy as a system-forming function, which is expressed in the integration of activity, personal and communicative characteristics, which, in turn, ensure self-development, self-actualization, and contribute to the disclosure of the professional potential of an individual.

Keywords: competences; competence; competence approach; professional self-improvement; professional thinking; professional time management; professional self-efficacy.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси об'єктивного характеру, які активно відбуваються на сучасному ета-

пі розвитку українського суспільства, відображають динаміку запитів суспільства на підготовку фахівців, які будуть конкурентоспроможними не тільки у

освітньому просторі, а й у багатьох напрямках майбутньої професійної діяльності. Провідними спеціалістами у сфері освіти і економіки розробляється модель перспективного фахівця, який міг би відповідати і вимогам умовного роботодавця, і тенденціям розвитку певної галузі освіти, науки, техніки.

Для підготовки таких фахівців системі освіти необхідно знати, які професійно-особистісні фактори визначають успіх професійної діяльності та досягнення професійної майстерності. Відтак концепція професійного самовдосконалення спеціаліста має виходити з того, що успішний розвиток найважливіших компонентів процесу самовдосконалення фахівця має загальну основу – ідеї компетентнісного підходу та професійну самоефективність спеціаліста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання реалізації компетентнісного підходу досліджуються у працях В. Болотова, А. Овчарука, О. Пометун, О. Онопрієнко, О. Локшина, О. Савченко, Л. Паращенко та ін.

Низку робіт присвячено проблемі змісту і структури професійної компетентності, її розвитку і вдосконаленню як показника якості освіти (В. Болотов, Г. Голуб, І. Єфремова та ін.).

Розробки перспективної моделі становлення фахівців на основі компетентнісного підходу присвячені роботи В. Крутецького, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, Л. Фрідмана та ін.

Формуванню компетентностей майбутнього фахівця у сфері вищої професійної освіти розглянуто у дослідженні Ю. Татура, особливостям реалізації компетентнісного та професіографічного підходів до побудови професіограми магістра освіти – С. Вітвицької.

Предметом особливої уваги дослідників є чинники та механізми формування педагогічної самоефективності (Г. Гайтс, К. Судак, Д. Пудель). У контексті компетентнісного підходу до професійної освіти майбутніх спеціалістів самоефективність досліджують І. Галецька, Л. Дибкова, Т. Крешешна, В. Лук'яненко, В. Тимошенко, О. Фаст та ін.).

Широка проблематика професійного становлення та зростання фахівця представлена у роботах І. Беха, А. Деркача, Н. Глуханюк, Н. Кузьміної, Л. Мітіної, Є. Климова та ін.

Водночас бракує фундаментальних досліджень, присвячених аналізу проблеми професійного самовдосконалення в умовах сучасного освітнього середовища, ускладнення вимог ринку праці та зростання конкурентності.

Мета статті – теоретичний аналіз проблеми професійного самовдосконалення фахівців у діалектичній єдності з проблемою розвитку професійної самоефективності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасної теоретичної бази дослідження положень компетент-

нісного підходу дав підставу з'ясувати, що однозначного визначення понять “компетенція” та “компетентності”, які складають основу компетентнісного підходу, не існує. У педагогіці нині, розділяючи поняття “компетенція” і “компетентність”, зазвичай мають на увазі, що компетенція – деяка наперед задана і формально описана вимога до освітньої підготовки суб'єкта, а компетентність – це його особистісна характеристика.

Так, Г. Селевко розуміє компетенцію як форму інтеграції знань, умінь та навичок, що уможливило досягнення мети у певній сфері, тобто як результат підготовленості випускника до виконання поставлених перед ним завдань.

Значущим у цьому контексті є тлумачення поняття “компетенція” групою науковців проекту TUNING, яке акумулює академічне знання певної галузі, практико орієнтоване знання (як діяти) і ціннісне знання (спосіб прийняття і життя з іншими в соціумі) [15].

Близьким до наведених є розуміння сутності аналізованого поняття Н. Мілорадовою, яка зауважує, що “компетенція” включає сукупність особистісних характеристик, знань, умінь, навичок і способів здійснення професійної діяльності [9, 235].

Отже, компетенція як сукупність певних знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей, установок, набутих під час навчання, виступає сутнісною ознакою компетентності, але компетентності вона ще не визначає. Про компетентність суб'єкта можна вести мову тоді, коли компетенція проявляється у дії, залежно від прояву у дії знань, умінь, навичок та інших якостей, що є її основою. У цьому зв'язку актуальною є точка зору Н. Нагорної, яка наголошує, що власне компетентнісний підхід ставить на перше місце не поінформованість особистості, а вміння практично розв'язувати проблеми, які виникають у всіх сферах професійної діяльності та взаємодії [13, 267].

Хотілося б відзначити й думку Т. Морозової, що компетентність є індивідуальною характеристикою особистості, яка поєднує у собі психічні якості і стани, які дають їй змогу діяти самостійно та відповідально під час виконання професійної діяльності. А тому оцінювати компетентність можна лише за якістю кінцевого результату діяльності [10, 5]. По суті, компетентність – це результат набуття людиною компетенцій, які дають їй змогу якісно виконувати трудові функції, вдосконалювати знання, взаємодіяти з іншими, швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності, утверджувати соціальну самостійність [7]; це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмета і продукта діяльності [5, 29].

Нам близька позиція тих вчених, які розглядають компетентність як інтегровану якість особистості,

що визначає успішність виконання того чи того виду діяльності в заданій предметній галузі, а компетенцію – як сукупність взаємопов'язаних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, які набуваються щодо певної продуктивної діяльності.

Н. Мілорадова обґрунтовує, що високий рівень сформованої компетентності на певному етапі професійного розвитку поєднує в собі інтелектуальні (здібності до продуктивної аналітичної діяльності), соціальні (громадянська грамотність) та особистісні (здатність людини до спілкування, рефлексії, до самоосвіти й підвищення професійного рівня впродовж життя) компетенції [9, 236].

Зупинимося детальніше саме на проблемі підвищення рівня професійної компетентності засобами професійного самовдосконалення.

Звісно ж, ключовими компонентами професійного самовдосконалення фахівця є вдосконалення професійного мислення, удосконалення професійної діяльності, удосконалення професійної спеціалізації, професійного тайм-менеджменту, професійного новаторства, професійно-особистісних якостей.

Розглянемо кожен із компонентів.

Удосконалення професійного мислення. Сучасна освітня парадигма визначає учня суб'єктом пізнавальної діяльності, а сучасний фахівець, відповідно, ціниться не за суму професійних знань та умінь, а за сформованість навичок пошуку та збору інформації, за методи її ефективної обробки та використання у процесі виконання професійних завдань, у тому числі нестандартних. Інформаційна основа навчання у системі професійної освіти потребує розробки й аналізу проблеми психологічних механізмів, які забезпечують суб'єкту навчання можливість засвоєння необхідного обсягу матеріалу та успішне його використання у майбутній діяльності. У зв'язку з цим до фахівця, крім вимоги виконувати професійні завдання, висувається низка вимог щодо його загального інтелектуального розвитку, до здібностей усвідомлювати суть проблеми (і не тільки у професійній сфері), бачити оптимальні способи вирішення поставленого завдання, прогнозувати.

Сучасні дослідники розглядають професійне мислення як мислення людини в процесі розв'язання навчальних та професійних завдань (Ю. Корнілов); як специфічно фахове практико орієнтоване мислення, якому притаманні конкретність та конструктивність (Н. Пов'якель).

Л. Засекіна наголошує, що професійне мислення виявляється у різних видах практичної діяльності, спрямовується на розв'язання специфічних завдань і характеризується оригінальністю, гнучкістю, оперативністю, творчим характером [6]. Творче професійне мислення виявляється у вмінні проєктувати та здійснювати професійну діяльність у конкретних умовах, використовуючи при цьому відомі методи та технології професійної діяльності, а також при-

вносячи власні ідеї, своє бачення проблеми, оригінальні способи розв'язання поставлених завдань.

Удосконалення професійної діяльності і спеціалізації. Практика свідчить, що значна частина фахівців, в силу традицій, що склалися, діють стереотипно. І це тоді, коли дедалі більше потрібні фахівці, здатні до переоцінки своєї праці, виходу за рамки стандартної виконавчої діяльності та виконання проблемно-пошукової, рефлексивно-аналітичної діяльності, яка відповідає запитам суспільства та ініціює професійне вдосконалення особистості.

Сформулювати готовність до означених видів діяльності можна шляхом впровадження варіативного, особистісно-розвивального змісту освіти й інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців. Водночас більш відкритими, доступними, інклюзивними і мотивуючими до самоосвіти мають ставати освітні середовища закладів професійної освіти.

До уваги треба взяти і той факт, що в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів актуалізується: значущість підготовки працівника за кількома професійними напрямками, здатного до систематичного підвищення кваліфікації впродовж усього періоду трудової діяльності; запровадження адаптивних траєкторій здобуття кваліфікації з необхідністю оволодіння навичками, необхідними як для виходу на ринок праці навичок, так і для самозайнятості [12].

В. Купрієвич наголошує, що професійний розвиток фахівців забезпечується інтеграцією та системною реалізацією таких його компонентів: змістового (відбір актуального змісту освіти на засадах інтегративного підходу до змісту навчання; відкритість змісту освіти);

– методичного (варіативність навчальних програм; свобода вибору індивідуальної освітньої траєкторії; реалізація принципу діалогічності у навчання, індивідуалізації);

– комунікативного (налагодження продуктивної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, залучення усіх суб'єктів до його моделювання та оптимізації) [8, 176].

Удосконалення професійного тайм-менеджменту. Організація навчальної діяльності у сучасних умовах (дефіцит часу, недостатнє володіння навичками правильного розподілу робочого та вільного часу, а також уміннями конструювати самостійну навчальну діяльність) активізує інтерес науковців до технології “тайм-менеджменту”, яка спрямована на самоорганізацію освітньої діяльності [16]. Самоменеджмент К. Андрющенко обґрунтовує як самостійне управління працівником власною професійною діяльністю, спрямоване на розвиток інтелектуального потенціалу, спрямоване на розвиток інтелектуального потенціалу, ефективне його використання задля задоволення своїх потреб та досягнення загальних цілей [1]. Основними принципами такого управлі-

ння є: орієнтація на час як цінність, самостійність у роботі та прийняття рішень, необхідність відстеження власної ефективності, продуктивність мислення.

Удосконалення професійного новаторства, яке визначає не лише рівень майстерності, а й властивості особистості спеціаліста, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, освоєння технологій виконання пошукових завдань; вивчення методів роботи успішних новаторів. Професійне новаторство виростає із професійної творчості, починаючи з раціоналізаторства і до нових професійних рішень високого рівня складності, до їх відпрацювання та впровадження.

Вдосконалення професійно-особистісних якостей. Під час підготовки сучасного високоосвіченого фахівця ЗВО доводиться розв'язувати завдання не тільки формування необхідних професійних компетенцій, а й виховання та професійно значущих особистісних якостей, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності.

О. Бондаренко професійно значущі якості розуміє як такі, що висуваються сучасним суспільством до фахівців певної професії, а також впливають на успішність професійної діяльності та дають можливість успішно реалізувати себе в ній. Ми розділяємо такий підхід автора до трактування аналізованого поняття і вважаємо, що професійно-особистісні якості є одночасно і результатом особистісного розвитку, і результатом реалізації мети, завдань та розвитку професійної діяльності. При цьому О. Вартанова зауважує, що професійно-особистісні якості, набуваючи більш високого рівня розвитку, інтегруються у компетентність, яка, своєю чергою, передбачає сформованість у фахівця професійно-значущих якостей, які впливають на ефективність його роботи [3]. Основними з-поміж них є: високий рівень освіти та культури, володіння професійними знаннями та вміннями; доброзичливе ставлення до людей: доброта, любов до людей, чуйність, співчуття, бажання допомогти; організаторсько-комунікативні здібності (комунікабельність, вміння керувати людьми, впливати на їхні позиції та переконання, харизматичність); нервово-психічна витривалість: працездатність, енергійність, ініціативність, наполегливість у досягненні мети; ставлення до себе: адекватність уявлень про свою особистість, вміння розв'язувати власні проблеми, впевненість у власних силах, самокритичність; високий морально-етичний рівень: безкорисливість, чесність, порядність, відповідальність, висока моральність.

Успішний розвиток проаналізованих компонентів процесу самовдосконалення фахівця має за основу професійну самоефективність.

Термін американського психолога А. Бандури "ефективність особистості" означає почуття самоповаги та власної гідності, у тому числі реальну компетентність (здатність) особистості долати життєві

проблеми [14]. Феномен самоефективності включає можливість оцінювати й усвідомлювати свої здібності, навички і вміння, а потім використовувати їх у найкращий спосіб.

Важливо також зауважити, що самоефективність не є усталеною якістю, оскільки змінюється залежно від наявності певних умінь, необхідних для різної діяльності, від зовнішніх обставин перебігу діяльності, від уявлень суб'єкта діяльності про здатність інших людей, особливо якщо їх можна вважати більш підготовленими, від суджень про власні можливості, і навіть від фізичного стану.

У структурі самоефективності сучасні вчені [4; 11] виділяють такі компоненти: когнітивно-рефлексивний; емоційно-оцінний; регулятивно-поведінковий.

Охарактеризуємо зміст кожного з них.

Когнітивно-рефлексивний компонент особистісної самоефективності утворений системою професійних уявлень про себе, що є частиною професійної Я-концепції. Таким чином, уявлення людини про себе відображають найбільш значущі її якості, а саме вже сформовані знання, вміння, навички, компетенції.

Емоційно-оцінний компонент особистісної самоефективності є сукупність професійних самооцінок як результат осмислення наявних особистісних якостей та їх зіставлення з якостями "ідеального фахівця", на основі яких формується певне емоційно-ціннісне ставлення до себе як професіонала.

Регулятивно-поведінковий компонент виступає діяльнісною основою самоефективності у професійній сфері, акумулює сформовані у особистості вміння, навички, досвід володіння професійними технологіями і водночас впевненість фахівця у тому, що він зможе продуктивно використовувати їх у своїй діяльності.

Відтак, суб'єктивне ставлення до виконуваної діяльності реалізується у зверненості людини до внутрішніх резервів, потенціалів розвитку, можливостей вибору засобів дій та побудови певної стратегії поведінки. І це, зрештою, зумовлено самоефективністю особистості, яка виявляється на особистісному рівні (системою спеціальних здібностей та професійно важливих якостей), на психофізіологічному рівні (як особливий психологічний стан підготовленості, мобілізованості, впевненості) і на ціннісно-смысловому рівні у вигляді установки (специфічного стану свідомості, що відображає ціннісне ставлення "до себе у професії"). Саме уявлення про власну компетентність виступають необхідною мотиваційною умовою, що детермінує поведінку людини і визначає ступінь наполегливості і завзятості при освоєнні, а надалі і при виконанні конкретних професійних дій. Як зазначає В. Балахтар, впевнений фахівець готовий до кардинального розв'язання проблем, здатний вдосконалити власний

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

досвід, компетентність, прагнути до самореалізації у професійній діяльності [2].

Висновки. На сучасному етапі розвитку суспільства реформування системи професійної освіти має бути спрямоване на створення середовища розвитку професіоналізму фахівця, в якому відбувається розвиток особистості, реалізація її духовного потенціалу, збагачення професійного й індивідуального досвіду, поглиблення знань, удосконалення вмінь і навичок, неперервне професійне вдосконалення.

Сьогодні затребуваними є фахівці нового рівня професійної компетентності, що володіють спеціальними особистісними якостями, здатні долати ситуації соціальної невизначеності, вміють розв'язувати проблеми і приймати продуктивні рішення, відповідати за їх виконання. Тому професійна підготовка має стати інноваційною за своєю суттю, подолати консервативність, актуалізувати механізми самовдосконалення фахівця, розвитку його самоефективності; забезпечити умови для створення системи гнучкого, оперативного реагування на зміну соціального замовлення, потреб держави, особистості.

У перспективах подальших досліджень – обґрунтування змістово-методичного забезпечення процесу професійного самовдосконалення викладачів ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андришченко К.А. Теоретичні аспекти самодержменту: умови виникнення і розвитку. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=258>
2. Балахтар В.В. Самооцінка як чинник емпатії фахівців соціальної роботи. *Науковий журнал "Молодий учений"*. 2018. № 8 (60). С. 42–47.
3. Варганова О.В. Компетенція персоналу: теоретичне визначення та складові. *Актуальні питання теорії і практики менеджменту: матеріали першої Всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених*, 17–19 березня 2010 р. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2010. С. 274–276.
4. Галецька І.І. Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації. *Вісник Львівського університету. Серія "Філософські науки"*. 2003. Вип. 5. С. 433–442.
5. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8 (18). С. 224–234.
6. Засєкіна Л.В. Особливості формування професійно-творчого мислення майбутнього фахівця іноземної мови: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Луцьк, 2000. 200 с.
7. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія / Н.М. Авшенюк, Т.М. Десятов, Л.М. Дяченко, Н.О. Постригач, Л.П. Пуховська, О.В. Сулима. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
8. Купрієвич В.О. Практико-орієнтований підхід до саморозвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, 14 травня 2020 р., Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 282 с.
9. Мілорадова Н.Е., Шевченко В.В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної

компетентності особистості. *Соціальна психологія. Юридична психологія*. 2020. Вип. 16. С. 233–238.

10. Морозова Т.Ю. Аналіз дефініцій компетентнісного підходу щодо освіти. *Освіта Донбасу*. 2005. № 3. С. 5–11.

11. Музика О. Самоефективність як чинник професіоналізації студентів. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 3–4 (22–23). С. 83–94.

12. Радкевич В. Професійна та фахова передвища освіта: інноваційний контекст змін. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: зб. матер. XII Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 5–19 березня, 2018 р. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2018. С. 20–24.

13. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. № 1–2 (11–12). С. 266–268.

14. Bandura A. Social foundations of thought and action: Asocial cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1986. 617 p.

15. Tuning methodology. Tuning model. Learning outcomes and competences. URL: <http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php>

16. Chai C.S., Jong M.S.-Y., Yin H.-B., Chen M., Zhou W. Validating and Modelling Teachers' Technological Pedagogical Content Knowledge for Integrative Science, Technology, Engineering and Mathematics Education. *Educational Technology & Society*. 2019. No. 22 (3). P. 61–73.

REFERENCES

1. Andriushchenko, K.A. Teoretychni aspekty samodzhmentu: umovy vynyknennia i rozvytku [Theoretical aspects of self-management: conditions of emergence and development]. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=258> [in Ukrainian].
2. Balakhtar, V.V. (2018). Samoostinka yak chynnyk empatii fakhivtsiv sotsialnoi roboty [Self-esteem as a factor of empathy of social work specialists]. *Scientific journal "Young Scientist"*. No. 8 (60). pp. 42–47. [in Ukrainian].
3. Vartanova, O.V. (2010). Kompetentsiia personalu: teoretychne vyznachennia ta skladovi [Personnel competence: theoretical definition and components]. *Aktualni pyttannia teorii i praktyky menedzhmentu: materialy pershoi vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv i molodykh vchenykh*, 17–19 berez. 2010 r. – *Actual issues of management theory and practice: Proceedings of the first All-Ukrainian Congress. science and practice conf. students and young scientists*, March 17–19, 2010. Luhansk, pp. 274–276. [in Ukrainian].
4. Haletska, I.I. (2003). Samoefektyvnist u strukturi sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii [Self-efficacy in the structure of social and psychological adaptation]. *Bulletin of Lviv University. "Philosophical Sciences" series*. Vol. 5. pp. 433–442. [in Ukrainian].
5. Holovan, M.S. (2011). Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat [Competence and competence: comparative analysis of concepts]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. No. 8 (18). pp. 224–234. [in Ukrainian].
6. Zasiakina, L.V. (2000). Osoblyvosti formuvannia profesiiino-tvorchoho myslennia maibutnoho fakhivtsia inozemnoi movy [Peculiarities of the formation of professional and creative thinking of the future foreign language specialist]. *Candidate's thesis*. Luts'k, 200 p. [in Ukrainian].

ПРОФЕСІЙНО-ГРАФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У СВІТЛІ ВИМОГ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

7. Kompetentnisnyi pidkhdid do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krainakh: teoriia ta praktyka [Competency approach to teacher training in foreign countries: theory and practice]. N.M. Avsheniuk, T.M. Desiatov, L.M. Diachenko, N.O. Postryhach, L.P. Pukhovska, O.V. Sulyma. (2014). Kirovohrad, 280 p. [in Ukrainian].

8. Kuprievych, V.O. (2020). Praktyko-orientovani pidkhdid do samorozvytku vykladachiv zakladiv profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity [A practice-oriented approach to the self-development of teachers of professional (vocational and technical) education institutions]. *Aktualni problemy tekhnolohichnoi i profesiinoi osvity: materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 14 travnia 2020 r. – *Actual problems of technological and professional education: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference*, May 14, 2020. Hlukhiv, 282 p. [in Ukrainian].

9. Miloradova, N.E. & Shevchenko, V.V. (2020). Kompetentnisnyi pidkhdid yak metodolohichna osnova doslidzhenia profesiinoi kompetentnosti osobystosti [Competency approach as a methodological basis for the study of the professional competence of an individual]. *Social Psychology. Legal psychology*. Vol. 16. pp. 233–238. [in Ukrainian].

10. Morozova, T.Iu. (2005). Analiz definitsii kompetentnogo pidkhodu shchodo osvity [Analysis of the definitions of the competence approach to education]. *Education of Donbass*. No. 3. pp. 5–11. [in Ukrainian].

11. Muzyka, O. (2018). Samoefektyvnist yak chynnyk profesionalizatsii studentiv [Self-efficacy as a factor of students'

professionalization]. *Educational discourse*. No. 3–4 (22–23). pp. 83–94. [in Ukrainian].

12. Radkevych, V. (2018). Profesiina ta fakhova peredvyshcha osvita: innovatsiinyi kontekst zmin [Vocational and vocational higher education: innovative context of changes]. *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoi osvity i navchannia: zb. mater. XII Vseukr. nauk.-prakt. konf.*, m. Kyiv, 5–19 bereznia, 2018 r. – *Scientific and methodical support of professional education and training: coll. the mother XII All-Ukrainian science and practice conference*, Kyiv, March 5–19, 2018. Educational discourse, Institute of Vocational and Technical Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ed.). V.O. Radkevych. Kyiv, pp. 20–24. [in Ukrainian].

13. Nahorna, N.V. (2007). Formuvannia u studentiv po niat kompetentnosti y kompetentsii [Formation of students' concepts of competence and competence]. *Education and culture*. No. 1–2 (11–12). pp. 266–268. [in Ukrainian].

14. Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: Asocial cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 617 p. [in English].

15. Tuning methodology. Tuning model. Learning outcomes and competences Available at: <http://www.tuning.unideu.sto.org/tuningeu/index.php> [in English].

16. Chai, C.S., Jong, M.S.-Y., Yin, H.-B., Chen, M. & Zhou, W. (2019). Validating and Modelling Teachers Technological Pedagogical Content Knowledge for Integrative Science, Technology, Engineering and Mathematics Education. *Educational Technology & Society*, 22 (3), pp. 61–73. [in English].

Стаття надійшла до редакції 08.02.2023

УДК 378.091.016-057.87:004.92

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.276111>

Мирослав Пагута, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри технологічної та професійної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРОФЕСІЙНО-ГРАФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У СВІТЛІ ВИМОГ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті досліджено сутність, схарактеризовано зміст та розкрито структуру професійно-графічної компетентності вчителя трудового навчання з урахуванням вимог інформаційного суспільства. Професійно-графічну компетентність доцільно трактувати як інтегральну складову моральних, ділових й особистісних властивостей педагога, які включають сукупність спеціально систематизованих графічних знань, умінь і навичок, потрібних для успішного виконання професійно-орієнтованих графічних робіт, а також здатність їх фахового застосування у власній професійно-педагогічній діяльності. Структуру професійно-графічної компетентності вчителя трудового навчання формують три взаємоінтегровані складові: поняттєво-теоретична, операційно-практична, творча.

Ключові слова: вчитель трудового навчання; графічна компетентність; інформатизація суспільства; інформаційні технології; комп'ютерна графіка; професійна компетентність; професійна підготовка.

Лит. 7.

Myroslav Pahuta, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Technological and Vocational Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

PROFESSIONAL GRAPHIC COMPETENCE OF VOCATIONAL TRAINING TEACHER IN THE LIGHT OF REQUIREMENTS OF INFORMATION SOCIETY

The article examines the essence, characterizes the content, and reveals the structure of the professional-graphic competence of the teacher of labor education in the context of the requirements of the modern information society. It is advisable to understand the professional-graphic competence of a teacher of labor training as an integrative characteristic of the moral, business and personal qualities of the teacher, which include a set of specially structured graphic knowledge, abilities and skills